

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ВАЗИРЛИГИ
ТОШКЕНТ ТИББИЁТ АКАДЕМИЯСИ

2025

2011 йилдан чиқа бошлаган

TOSHKENT TIBBIYOT AKADEMIYASI
AХВОРОТНОМАСИ

В Е С Т Н И К
ТАШКЕНТСКОЙ МЕДИЦИНСКОЙ АКАДЕМИИ

Тошкент

Выпуск набран и сверстан на компьютерном издательском комплексе

редакционно-издательского отдела Ташкентской медицинской академии

Начальник отдела: М. Н. Аслонов

Редактор русского текста: О.А. Козлова

Редактор узбекского текста: М.Г. Файзиева

Редактор английского текста: А.Х. Жураев

Компьютерная корректура: З.Т. Алюшева

Учредитель: Ташкентская медицинская академия

Издание зарегистрировано в Ташкентском Городском управлении печати и информации

Регистрационное свидетельство 02-00128

Журнал внесен в список, утвержденный приказом № 201/3 от 30 декабря 2013года

реестром ВАК в раздел медицинских наук

Рукописи, оформленные в соответствии

с прилагаемыми правилами, просим направлять

по адресу: 100109, Ташкент, ул. Фароби, 2,

Главный учебный корпус ТМА,

4-й этаж, комната 444.

Контактный телефон: 214 90 64

e-mail: rio-tma@mail.ru

rio@tma.uz

Формат 60x84 1/8. Усл. печ. л. 9,75.

Гарнитура «Cambria».

Тираж 150.

Цена договорная.

Отпечатано на ризографе редакционно-издательского отдела ТМА.

100109, Ташкент, ул. Фароби, 2.

Вестник ТМА 2025

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Главный редактор

проф. А.К. Шадманов

Заместитель главного редактора

проф. О.Р.Тешаев

Ответственный секретарь

проф. Ф.Х.Иноятова

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ

акад. Аляви А.Л.

проф. Билалов Э.Н.

проф. Гадаев А.Г.

проф. Жае Вук Чои (Корея)

акад. Каримов Ш.И.

проф. Силина Т. (Украина)

акад. Курбанов Р.Д.

проф. Зуева Л. (Россия)

проф. Метин Онерчи (Турция)

проф. Ми Юн (Корея)

акад. Назыров Ф.Г.

проф. Нажмутдинова Д.К.

доц. Рахматуллин А.Р. (Россия)

проф. Саломова Ф.И.

проф. Трескач С. (Германия)

проф. Шайхова Г.И.

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА

Дмн. Абдуллаева Р.М.

проф. Акилов Ф.О. (Ташкент)

проф. Аллаева М.Д. (Ташкент)

проф. Хамдамов Б.З. (Бухара)

проф. Ирискулов Б.У. (Ташкент)

проф. Каримов М.Ш. (Ташкент)

проф. Маматкулов Б.М. (Ташкент)

проф. Охунов А.О. (Ташкент)

проф. Парпиева Н.Н. (Ташкент)

проф. Рахимбаева Г.С. (Ташкент)

проф. Хамраев А.А. (Ташкент)

проф. Холматова Б.Т. (Ташкент)

проф. Шагазатова Б.Х. (Ташкент)

Herald TMA 2025

EDITORIAL BOARD

Editor in chief

prof. A.K. Shadmanov

Deputy Chief Editor

prof. O.R. Teshayev

Responsible secretary

prof. F.Kh. Inoyatova

EDITORIAL TEAM

academician Alyavi A.L.

prof. Bilalov E.N.

prof. Gadaev A.G.

prof. Jae Wook Choi (Korea)

academician Karimov Sh.I.

prof. Silina T. (Ukraine)

academician Kurbanov R.D.

prof. Zueva L. (Russia)

prof. Metin Onerc (Turkey)

prof. Mee Yeun (Korea)

prof. Najmutdinova D.K.

assoc. Rakhmatullin A.R. (Russia)

prof. Salomova F.I.

prof. Treskatch S. (Germany)

prof. Shaykhova G.I.

EDITORIAL COUNCIL

DSc. Abdullaeva R.M.

prof. Akilov F.O. (Tashkent)

prof. Allaeva M.D. (Tashkent)

prof. Khamdamov B.Z. (Bukhara)

prof. Iriskulov B.U. (Tashkent)

prof. Karimov M.Sh. (Tashkent)

prof. Mamatkulov B.M. (Tashkent)

prof. Okhunov A.A. (Tashkent)

prof. Parpieva N.N. (Tashkent)

prof. Rakhimbaeva G.S. (Tashkent)

prof. Khamraev A.A. (Tashkent)

prof. Kholmatova B.T. (Tashkent)

prof. Shagizatova B.X. (Tashkent)

*Journal edited and printed in the computer of Tashkent
Medical Academy editorial department*

Editorial board of Tashkent Medical Academy

Head of the department: M.N. Aslonov

Russian language editor: O.A. Kozlova

Uzbek language editor: M.G. Fayzieva

English language editor: A.X. Juraev

Corrector: Z.T. Alyusheva

Organizer: Tashkent Medical Academy

*Publication registered in editorial and information
department of Tashkent city*

Registered certificate 02-00128

*Journal approved and numbered under the order 201/3 from 30 of
December 2013 in Medical Sciences DEPARTMENT OF SUPREME ATTESTATION*

COMMISSION

COMPLETED MANUSCRIPTS PLEASE SEND following address:

*2-Farobiy street, 4 floor room 444. Administration building of TMA.
Tashkent. 100109, Toshkent, ul. Farobi, 2, TMA bosh o'quv binosi, 4-qavat,
444-xona.*

Contact number: 71- 214 90 64

e-mail: rio-tma@mail.ru. rio@tma.uz

Format 60x84 1/8. Usl. printer. l. 9.75.

Listening means «Cambria».

Circulation 150.

Negotiable price

Printed in TMA editorial and publisher department risograph

2 Farobiy street, Tashkent, 100109.

Tadqiqot maqsadi: Tadqiqotning maqsadi metabolik sindrom va hazm tizimi a'zolari o'rtasidagi o'zaro aloqalarni chuqur tadqiq etish, metabolik sindrom va hazm tizimi a'zolarining o'zaro aloqalari haqida ilmiy dunyoqarashlarni tahlil etishdir.

Material va tadqiqot usullari: Metabolik sindromga ega bo'lgan shaxslar va metabolik sindromning asosiy belgilari va ularning sog'liq uchun xavfi adabiyotlarda muhokama qilinadi. Metabolik sindromga ega bo'lmagan shaxslarga oid ilmiy ishlar tahlil qilindi.

Tadqiqot natijalari: Tadqiqot natijalari metabolik sindrom va hazm tizimi a'zolari o'rtasidagi o'zaro aloqalarni aniqlashga qaratilgan bo'lib, quyidagi asosiy xulosalarni o'z ichiga oladi: Metabolik sindromning ta'siri: Metabolik sindromga ega bo'lgan bemorlarda qorin yog'ining ko'payishi, hazm tizimining ishlashini yomonlashtiradi. O't pufagi va ichaklar bilan bog'liq muammolar ko'proq uchraydi. Yuqori qondagi shakar darajalari, insulin rezistentligi bilan bog'liq bo'lib, bu hazm tizimining normal ishlashiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Oziqlanish odatlari: Sog'lom ovqatlanish (masalan, meva, sabzavot, to'yinmagan yog'lar) metabolik sindromni kamaytirishda yordam beradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ratsionda to'g'ri oziq-ovqat iste'moli sog'liqni yaxshilaydi. Yuqori kaloriya va tuzga boy oziq-ovqatlar metabolik sindrom xavfini oshiradi va hazm tizimiga zarar yetkazadi. Muntazam jismoniy faoliyat metabolik sindromni kamaytiradi va hazm tizimini yaxshilaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, jismoniy faol bo'lgan shaxslar metabolik sindromning belgilari bilan kamroq duch keladilar. Genetik predispozitsiya metabolik sindrom rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Oila tarixida metabolik kasalliklar mavjud bo'lgan shaxslar ehtimoliy xavf guruhiga kiradi. Atrof-muhit omillari, masalan, stress va sog'lom turmush tarzini qo'llab-quvvatlovchi muhit, metabolik sindrom rivojlanishiga ta'sir qiladi. Sog'lom ovqatlanish va jismoniy faoliyatni rag'batlantirish orqali metabolik sindromni oldini olish mumkin. Tadqiqot natijalari profilaktika chora-tadbirlarining samaradorligini ko'rsatmoqda. Metabolik sindromni davolash uchun tibbiy aralashuvlar (dori-darmonlar, dietalar) ko'rsatmalar asosida amalga oshirilishi kerak. Tadqiqot natijalari metabolik sindrom va hazm tizimi o'rtasidagi aloqalarni yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi. Sog'lom ovqatlanish, jismoniy faoliyat va genetik omillarni hisobga olish, profilaktika va davolash strategiyalarini ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega. Bu natijalar sog'liqni saqlash sohasida aholi salomatligini yaxshilashga qaratilgan chora-tadbirlarni ishlab chiqishda yordam beradi.

Xulosa: Ushbu tadqiqot metabolik sindrom va hazm tizimi o'rtasidagi aloqalarni o'rganishga qaratilgan bo'lib, quyidagi asosiy xulosalarni taqdim etadi: Metabolik sindrom, asosan, qorin yog'ining ko'payishi, yuqori qon shakar va lipid darajalari bilan bog'liq bo'lib, bu hazm tizimining normal ishlashini yomonlashtiradi. Sog'lom ovqatlanish, masalan, meva va sabzavotlarni ko'proq iste'mol qilish, metabolik sindromni kamaytirishda muhim rol o'ynaydi. Zararli oziq-ovqatlar esa xavfni oshiradi. Muntazam jismoniy faoliyat metabolik sindromni oldini olish va hazm tizimini yaxshilashda samarali vosita sifatida namoyon bo'ladi. Genetik predispozitsiya va atrof-muhit omillari metabolik sindrom rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Stress va sog'lom muhitning ahamiyati ham e'tiborga olinishi kerak.

MIKOPLAZMA VA XLAMIDIYA INFEKSIYALARI BILAN BOG'LIQ BRONXIAL ASTMA KASALLIGI BOR BOLALARDA ICHAK MIKROBIOTASINING XUSUSIYATLARI

Xalilova Z.A.

Toshkent tibbiyot akademiyasi

Kirish: Allergik kasalliklar pediatriyada eng dolzarb muammolardan biri bo'lib qolmoqda. So'nggi yillarda ichak mikrobiomasining allergik kasalliklar, jumladan, bronxial astma rivojlanishidagi rolga alohida e'tibor qaratilmoqda. Ayniqsa, mikoplazma va xlamidiya infeksiyasi bilan bog'liq bronxial astmali bolalarda ichak mikrobiomasidagi o'zgarishlarni o'rganish katta ahamiyat kasb etadi. Mikoplazma va xlamidiya — ichki hujayraviy patogenlar bo'lib, nafas yo'llarida uzoq davom etuvchi yallig'lanish jarayonlarini keltirib chiqarish bilan birga, tizimli immun reaksiyalarga ham ta'sir ko'rsatishadi, shu jumladan ichak mikrobiomining holatiga ham. Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ichak mikrobiotasi immun javobini modulyatsiya qilishda muhim rol o'ynaydi va uning disbalansi doimiy yallig'lanish hamda allergik sensibilizatsiyaga olib kelishi mumkin.

Tadqiqotning maqsadi. Bronxial astmali bolalarda ichak mikrobiomining Chlamydia pneumoniae va Mycoplasma pneumoniae bilan bog'liq holdagi o'zgarishlarini baholash.

Material va tadqiqot usullari: 2023–2025 yillarda 7 yoshdan 17 yoshgacha bo'lgan bronxial astmali 68 bola kuzatuv ostida bo'ldi. Barcha guruhlardagi bemorlar jinsi, yoshi va BAning og'irlik darajasi bo'yicha ajratildi. Barcha bolalarga mikrobiologik tahlil o'tkazilib, sharoitli patogen va foydali mikroflora o'rtasidagi disbalansni aniqlash maqsadida selektiv muhitlarga ekin yo'li bilan tekshiruv amalga oshirildi. Bifidobakteriyalar (Bifidobacterium), laktobakteriyalar (Lactobacillus), ichak tayoqchasi (Escherichia coli), klostridiyalalar (Clostridium), bakteroidlar (Bacteroides) va ichak mikrobiomining boshqa asosiy guruhlarining miqdoriy va sifatiy baholashi o'tkazildi.

Olingan natijalar: Bifidobacterium va Lactobacillus darajalari BA bilan og'riq bolalarda nazorat guruhiga nisbatan sezilarli darajada past ekanligi aniqlandi ($r < 0,05$). Mikoplazma va xlamidiya infeksiyasi bilan assotsiatsiyalangan BA holatida bu ko'rsatkichlar yanada pasaygan. Escherichia coli va Clostridium miqdori esa ushbu bolalarda oshgan ($r < 0,01$), bu patogen mikrofloraning faollashuvini ko'rsatadi. Bacteroides guruhidagi bakteriyalar nisbatan barqaror saqlangan bo'lsa-da, mikoplazma va xlamidiya infeksiyalari mavjud bolalarda ularning ko'rsatkichi pastroq bo'lgan ($r < 0,05$). Infeksiyaning ta'siri: Xlamidiy va mikoplazmali infeksiya tashuvchilarida ichak mikrobiomining normal holatida jiddiy buzilishlar kuzatildi, bu esa immun tizimi faoliyatiga ta'sir qilishi mumkin. Ushbu bolalarda IgE miqdori yuqori va eozinofiliya holati ko'proq kuzatildi.

di, bu esa allergik reaksiyalarning kuchayishiga ishora qiladi ($r < 0,01$). Og'ir shakldagi BA bo'lgan bolalarda Bifidobacterium va Lactobacillus ko'rsatkichlari eng past darajada bo'lgan. Escherichia coli va Clostridium ko'rsatkichlarining oshishi kasallik og'irlashgani sari kuchaygan. Mikrobiom buzilishlari davomiy BA alomatlari va yuqori maromdagi yallig'lanish jarayoni bilan bevosita bog'liq ekanligi kuzatildi.

Xulosa: Tadqiqot natijalariga ko'ra, xlamidiy va mikoplazmali infeksiyalar ichak mikrobiomining jiddiy disbalansiga olib keladi va bu BA bilan og'irigan bolalarda kasallikning og'ir kechishiga ta'sir qiladi. Shu sababli, BAni davolash va oldini olishda mikrobiom holatini baholash va uni tiklashga qaratilgan terapiya usullarini joriy etish maqsadga muvofiqdir.

AQLIY FAOLIYAT BILAN SHUG'ULLANUVCHI SHAXSLARDA RO'ZA TUTISHNING STRESS DARAJASIGA TA'SIRI

Abdullayeva D.G., Xaytbayeva Z.M.

Toshkent tibbiyot akademiyasi

Kirish. Ro'za inson salomatligining turli jabhalariga, jumladan psixologik holatiga ham ta'sir ko'rsatadi. Ramazon oyida doimiy ovqatlanish va uyqu rejimining o'zgarishi bilan birga, ruhiy bosim, charchoq va psixologik moslashuv darajasi ham o'zgaradi. Stress va asabiylik holatlari ro'za davomida kuchayishi yoki aksincha, kamayishi mumkin. Bu holat har bir individ uchun alohida tahlil qilinishi lozim bo'lgan muhim masaladir.

Tadqiqot maqsadi. Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi – ro'za tutgan aqliy faoliyat bilan shug'ullanuvchi shaxslarning stress va asabiylik darajasining qanday o'zgarishini talabalar asosida aniqlash, uning ehtimoliy sabablari va omillarini tahlil qilishdir.

Materiallar va metodlar. Tadqiqot 2025-yil mart oyida Toshkent Tibbiyot Akademiyasining 50 nafar bakalavr va magistratura bosqichida tahsil olayotgan talabalar o'rtasida o'tkazildi. Respondentlar Google Forms orqali so'rovdan o'tkazildi. Statistik tahlil yordamida stress darajasidagi farqlar aniqlanib, individual omillar bilan bog'liqligi tahlil qilindi.

Natijalar. Natijalarga ko'ra, ishtirokchilarning 30% ro'za davomida stress va asabiylik darajasi kamayganini, 20% esa ushbu holatlar kuchayganini bildirgan. Qolgan 50% talabalarda esa stress holatida sezilarli o'zgarish kuzatilmagan. Stress darajasining pasayishi ko'pincha ichki sokinlik, sabr-toqat va ruhiy o'zgarishlar bilan bog'liq bo'lgan. Boshqa tomondan, stressning ortishi esa suyuqlik tanqisligi, uyqusizlik, ish va o'qishdagi zo'riqish bilan bog'langan.

Xulosa. Ro'za psixologik barqarorlikka turlicha ta'sir ko'rsatadi. Ayrim talabalar uchun ro'za tutish ruhiy osoyishtalik manbai bo'lsa, boshqalar uchun bu stressni kuchaytiruvchi omil sifatida namoyon bo'ladi. Bu farqlarni inobatga olib, ro'za vaqtida stressni kamaytirish uchun to'g'ri ovqatlanish, yetarli dam olish va psixologik tayyorgarlik muhim ahamiyatga ega.

O'ZBEKISTONDA MILLIY TIBBOYOT TIZIMINING RIVOJIDA FARMAKOEKONOMIKANING ROLI

Akbarova D.S., Komolova F.D.

Toshkent tibbiyot akademiyasi, Toshkent O'zbekiston

Kirish. Farmakoekonomika – bu tibbiyot sohasida dori vositalari va davolash usullarining iqtisodiy samaradorligini baholovchi fan sohasi bo'lib, u sog'liqni saqlash tizimida resurslarni optimal taqsimlash, xarajatlarni kamaytirish va davolash sifatini oshirishga xizmat qiladi. O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimi jadal rivojlanayotgan bir sharoitda, farmakoekonomikaning ahamiyati ortib bormoqda. Zamonaviy tibbiyotda innovatsion dori vositalari va davolash texnologiyalari ishlab chiqilishi, ularning iqtisodiy jihatdan samaradorligini tahlil qilish va eng maqbul variantlarni tanlash muhim hisoblanadi. Ushbu tadqiqot O'zbekiston tibbiyot tizimida farmakoekonomikaning o'rnini, uning samaradorlikka ta'siri va rivojlanish istiqbollari tahlil qilishga qaratilgan.

Tadqiqot maqsadi. Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimining rivojlanishida farmakoekonomikaning roli va uning tibbiy xizmat sifatiga ta'sirini o'rganishdan iborat. Shu bilan birga, tadqiqot quyidagi aniq maqsadlarga yo'naltirilgan bo'lib farmakoekonomik tahlil usullarini o'rganish va ularning amaliyotga tatbiqini tahlil qilish, davolash va dori vositalarining iqtisodiy samaradorligini baholash, sog'liqni saqlash xarajatlarni optimallashtirishga qaratilgan strategiyalarni aniqlashdan iboratdir.

Materiallar va usullar. Tadqiqotda tibbiy-iqtisodiy tahlil va statistik tahlil usullari qo'llanildi.

Ma'lumotlar manbasi: O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimiga oid normativ hujjatlar, xalqaro va milliy tibbiyot statistikasi, ilmiy maqolalar va farmakoekonomik tadqiqotlar natijalari tahlil qilindi. Tahlil usullaridan quyidagilar foydalanildi: Narx-samaradorlik tahlili (Cost-effectiveness analysis, CEA) – davolash usullarining samaradorligini baholash. Narx-foyda tahlili (Cost-benefit analysis, CBA) – tibbiy xizmat va dori vositalarining iqtisodiy manfaatdorligini o'lchash. Narx-utilit tahlili (Cost-utility analysis, CUA) – sog'liqni saqlash tizimidagi davolash usullarining uzoq muddatli foydalarini baholash.

Amaliy tadqiqot: Farmakoekonomik yondashuvlarning O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimidagi samaradorligi haqidagi ma'lumotlar tahlil qilindi va ularning milliy tibbiyot amaliyotiga ta'siri baholandi.

Natija. Farmakoekonomik tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, dori vositalari va davolash usullarining iqtisodiy samaradorligini baholash sog'liqni saqlash tizimida xarajatlarni sezilarli darajada optimallashtirishga yordam beradi